

Ozir po kmetijstvu ptujih dežel.

Tudi drugod obdelujejo močvirje s pošiganjem.

Komaj se je mesca majnika sonce dobro prikazalo in je zemljo osušilo, že začno v Oldenburg-u, na Hanoveranskem, okoli Bremen-a in Verden-a, v zahodnem Westfalen-u in na Holandskem močvirje (mah) žgati. Komaj smo začeli dihati spomladanski čisti zrak in se veseliti prijetne gorkote, kar se privleče iz krajev zahoda — tako piše dopisnik iz Bremen-a v „Allg. Zeit.“ — gost dim; izperva se plazi po tléh in je bolj rahli megli podoben; kmalo pa se ga nakida toliko čez celo deželo več milj na široko, da sonce zakriva. Dim je tako silen in hud, da nas oči skelé in da nam sapo zapira. Od Labe (Elbe) čez severno-zahodno mejo Belgije noter do Dünkirchen-a je več sto kvadrat-milj dežele, ki je bolj ali manj močirna. Večidel te zemlje se nikoli ne gnojí, temuč le požiga. Kakor rušnjo izrežejo poveršnji del te zemlje z nekoliko šote vred in veržejo vse skup na velike kupe. Kakor hitro so se kupi osušili (kar pri takrat precej stanovitni burji in sončnih dnevih ne terpi dolgo), gré mahovinar (Moorbauer) na svoje zemljišče in zažgè napravljene kupe; potem raztrosi pepél po njivi in jo kmali obseje z ovsom ali ajdo. Navadno več sto tavžent oralov zemlje na enkrat gorí.

Zdraviljske pisma od kolere.

4. pismo.

Kolero spoznati ni težko, kadar se je kje kot kuga prikazala, to je, da je že več ljudi za njo zbolelo ali pomrlo. Ko pa tu in tam le posamno ljudi napada, je spoznati ni tako lahko, kakor marsikdo misli, — to že spada v zdraviljsko umetnost. Ker tedaj ljudje kolere prav ne poznajo, berž zaženó hrup, da je ta in ta za kolero umerl, če le umerje hitro za kakoršno koli bolezen. S kolero naj večjo enakost imajo zavdanja z razjednimi strupi in strupenimi gobami, trebušne všipnjene kile in zavozljanje čev. Le zdravnik vé vse to natanko ločiti.

Začne se prava (aziatiška) kolera navadno s kruljenjem po trebuhu, včasih s šipanjem in potem nastopi: 1) driska; iz začetka gré redko blato od bolnika, kmalo pa voda, ki je zlo enaka tisti, v kateri so kuharce rajž oprale, preden ga kuhati dajo. (To je posebna lastnost kolerne driske). Včasih pa levčasih pred drisko ene ure ali ene dni človeka glava bolí, je nekako omotičen in klavern.

Včasih, toda redkokterikrat, se koj z drisko začne 2) tudi bljevanje; večidel driska terpi več ur ali tudi nekatere dni in potem še le se začne bljevanje; iz začetka meče bolnik iz sebe kar je povžil, potem pa tudi vodeno belkasto ali pa rumeno-zelenkasto stvar; nekter meče lahko iz sebe brez da bi mu posebno hudo delo, nekter pa se zlo davi; 3) strašno žeja bolnika; 4) kmalo hud kerč prime meče (bodeljne), pa tudi druge ude; 5) glas njegov postane zmolkel, hripav ali se mu popolnoma zapre; 6) lica vpadejo, 7) bolnik je vès v potu, včasih se prikaže poseben spušaj po koži; 8) je merzel po celém životu; 9) je zlo nepokojen, da včasih vpije; včasih pa je vès pobit, da le malokterikrat postoka; 10) žilno in serčno bitje zgine, in ker kri zastaja po vsih žilah, tedaj tudi po kožnih, postane vse truplo plavo, začernelo; 11) scavnice gré malo ali celo nič od njega (posebna lastnost kolere), 12) večidel se bolnik popolnoma zavé do zadnjega diha. — Včasih prestopi kolera v vročinsko bolezen — legar ali tifus.

Naj huja kolera pa je tista, v kateri od bolnika ne gré veliko ne gori ne doli; ti koleri pravijo zdravniki „suha kolera“. Pri ti koleri ostane vse v želodcu in čevah; tacega kerč nagloma zlomi.

Hude znamuja so: če bolnik postane vès ledén, se ne čuti ne žila ne serce; če, brez da se zavé, ker-

vava in zlo smerdljiva sokrovica od njega gré; če se pot rok, ki truplo ošlatujejo, zlo prijema; če ne gré celo nič scavnice od bolnika.

Dobre znamenja so pa: če se truplo spet zgreje, žila in serčno bitje čuti, veliko scavnice od bolnika gré, in če to, kar gori in doli od njega gré, žolcnato barvo ima.

Iz tega popisa se vidi, da z drisko je večidel začetek kolere, in ker je to še le en kos kolere, je očitno, da naj nihče ob času, kadar kje kolera razsaja, driske ne zanemarja, sicer zapade celi koleri, in kar je pred lahko biti odgnati, bo pozneje težje ali celo ne mogoče. Ponavljati pa še enkrat moramo, da ni ravno vsaka driska ob koleri že en kos kolere, — da naj se tedaj človek ne prestraši, da že kolero ima, če ima drisko; saj je dr. Pfeufer iz natančnih zapisov zdraviljskih posnel, da lani, ko je bila kolera v Monakovem, je 12.000 oseb drisko imelo brez kolere.

Popisali smo pa dalje kolero tukaj bolj razločno za tega voljo, da smo svojim bravcem prav očitno pred oči postavili, kako zlo se spreminja v svojem teku od začetka do konca, da iz tega sami lahko spoznajo, če tudi našim besedam verjeti nočejo, da ozdravljenje ne more biti po enem kopitu, z enim zdravilom, in da to le zdravnik razsoditi zamore, kaj je v eni, kaj v drugi dobi pravo. Tako izperva ob driski je treba gorkih pijač, kakor smo jih svetovali v 1. in 2. pismu; če pa je bolnik že vès v koleri, da namreč hudo bljuje, niso gorke pijače več na pravem mestu, sedaj je treba mu večkrat, pa po malem na enkrat, prav merzle vode (eno žljico na enkrat), ali pa, kjer je mogoče, ledú dajati, da se mu stopí v ustih; to mu tolaži strašno notrajno vročino in žejo, to mu tudi tolaži kozlanje, zakaj le po potolaženem bljevanji zamore kakošno zdravilo v njem ostati in mu koristiti.

Da zdravniki še nimamo gotovega zdravila, ki bi vselej pomagalo, ne more noben umen človek nam očitovati, ker so neozdravljive bolezni bile na svetu in bodo, dokler bo svet stal, in zakaj? Po naših mislih so bolezni tista dolga roka Višje Previdnosti, ktera žive stvari kliče iz tega sveta, preden so še dosegle naj višjo starost, da delajo drugim prostor. Kaj bi nek začeli, ako bi vsak človek še le umerl, ko ga je starost pod koš spravila! Že zdaj hoče eden družega snesti — kaj bi še le potem bilo, ako bi vsi ostali do naj višje starosti!

Naj tedaj nihče ne mermrá zoper Previdnost Višjo, in naj nihče ne očituje zdravnikom, da niso v stanu vsake bolezni ozdraviti! Kar morejo, radi storé, in tudi svoje življenje žertvujejo za ohranjenje življenja drugih in gotovo — brez dobičkarije. To pričajo kužne bolezni.

Slovensko slovstvo.

Drobtince za leto 1855. Učiteljem in učencem, starsem in otrokom v poduk in kratek čas. Na svetlo dal Jozef Rozman, korar stolne labudske cerkve in vodja škofijnega seminisča pri sv. Andreju. V Celovcu natisnil in na prodaj ima Janez Leon.

Skozi deset let že poslavljajo „Drobtince“ slovensko slovstvo, in kdor jih ima vse ter pogleda njih obsežek, mora hoté ali nehoté obstati, da je mnogo mnogo lepega blaga v njih shranjenega, koristnega na vsako stran. To ravno je prednost dobrega časnika, da vrednosti njegove ne vniči zadnji gruden tistega leta, v katerem je bil pisan, ampak da ostane knjiga koristna za leta in leta. In to velja po pravici od „Drobtince“ naših. Tudi letošnji tečaj je bogata shramba podučnega, in po manjšem tudi kratkočasnega berila, — le „gerlica“ je popolnoma omolknila. Med vsimi sestavki se odlikujeta obširni prvi in poslednji konec: unega so podali svetli knez in škof lavantinski bravcem za poskušnjo, tega pa prečastiti izdajatelj „Drobtince“ gosp. korar

Rozman. S „katehetiko“ pa so gosp. Rozman dopolnili tudi mesto v slovenskem slovstvu, ki je dosihmal še prazno bilo, in sicer kot praktičen mojster, ki temeljito uči, ker je temeljito predmet zapopadel in mu segel do jedra.

Tako v zapopadku svojem blagodarjene „Drobtince“ vendar pravijo v predgovoru, „da berž ko ne so z letošnjim tečajem končale svoj tek in da posihmal menda ne bodo več hodile po svetu“. Britko nas je zadel ta glas. Kaj nek je vzrok tega? Saj se „Drobtincam“ ni nikdar kupcov manjkalo, lahko so se prodajale vsako leto. Kdor pa pregleda število pisateljev poslednjih tečajev „Drobtinc“, — bere njih mile prošnje v prejšnjih predgovorih, in sledeče besede letošnjega, ki pravi: „kaj je zadrževalo jih, da so se tako dolgo zakasnile, ne bom pravil, ker sem prepričan, da bi jim ne pomagalo kaj“ — kdor vse to le enmalo prevdari, bo lahko uganil: zakaj naznanjajo „Drobtince“ svoj konec s pošteno besedo. Pravi rodoljub sicer rad tlako dela za blagor svojega ljudstva, al če leto za letom vidi, da se ga le malokdo usmili in mu pripomore v delu, nazadnje vendar le onemore, da se mu ne ljubi samotež se ubijati za to, k čimur bi mogli vsi pripomoči, katerim je dan od Boga dar pisave.

Poglejmo v letošnje „Drobtince“: koliko pisateljev nahajamo v njih? Devet desetink sta spet spisala le gospoda knez lavantinski Slomšek in korar Rozman, eno desetinko pa verli gospodje: Terstenjak, Vodušek, Stojan in Muršec. Nobenega družega nas ni med sodelavci! Če tedaj gosp. izdatelj obeta „Drobtincam“ konec, morajo vsi tisti, katerim je moč dana, da znajo kaj pisati, pa nič ne pišejo za-nje, očitno spoznavati „nostra culpa, nostra maxima culpa!“ Tudi mi sebe ne izvzemljemo.

Ker pa je mlačnost slovenskih pisateljev kriva tega, ako jenjajo „Drobtince“ izhajati, je dolžnost naša, da popravimo, kar smo dosihmal zanemarili. Če vsak znanih pisateljev le eno drobtinico spiše in jo pošlje gosp. vredniku — gotovo bojo še hodile na svet, ker smo prepričani, da je beseda častitega gosp. vrednika skoz in skoz resna in resnična, da bo „Drobtinc“ konec, če se jim ne pripomore od te strani. Kakor naslov kaže, so „Drobtince“ mnogoverstnega zapopadka; bo tedaj vsak pisatelj lahko kaj izbral, kar se jim prilaga!

Na noge tedaj slovenski pisatelji, kar vas je rodoljubov, però v roko, in naznanite koj gosp. vredniku Rozmanu v Št. Andrej na Koroško, da jim bote kaj poslali za prihodnji tečaj „Drobtinc“. Mi za svojo stran koj tukaj obljubo to razodenemo.

Prečastitega gosp. vrednika pa prosimo: naj nam po „Novicah“ v enem mesecu blagovolijo na znanje dati: ali se jim je toliko pisateljev ponudilo, da bojo „Drobtince“ še izhajale, in kdaj je zadnji čas jim poslati obljubljene spise.

Še to pa moramo dostaviti, da nam gosp. vrednik niso posebno razodeli vzroka, ki žuga „Drobtincam“ konec, in da znabiti se motimo v svojih mislih, ki smo jih tu razodeli. Ako je to, bojo gosp. vrednik gotovo razjasnili našo pomoto.

Slovanski popotnik.

* Slavni prof. Purkyně v Pragi je iznajdel nov drobogled (mikroskop), s katerim zamoreta dva gledavca ob enem ogledovati predmet znanstvenega preiskovanja, kar je za praktično poučevanje stvar silo važna.

* Na Dunaji se je osnovalo „družtvo dunajskih učiteljskih pomočnikov“, kterega namen je podpirati svoje ude v potrebah in nadlogah. Čeravno je plača učiteljskih pomočnikov slaba, je vendar glavnic tega družtva se narastla že na 30.000 fl. sr., tako da zamore od obresti in družih doneskov že 2000 fl. na leto razdeliti med potrebne svoje ude. (Slov. Nov.)

* Pervemu zvezku „časopisa muzea kralj. češkega“ za leto 1855 (29. tečaj), ki obsega zanimive

spise od slavnoznanih mož, je pridjan tudi račun dohodkov in stroškov „matice češke“ in družtvenikov v letu 1853. Oboje nam kaže, da to družtvo na krepkih nogah stoji, ker premoženje njegovo v tem letu je bilo 107.388 fl. 55¹/₄ kr., stroški pa so bili 9308 fl. 27 kr., od kterih se je izdalo 4970 fl. 44 kr. za honorare, tisk in papir muzejnega časopisa, 1310 fl. 49 kr. za honorar in tisk gramatike Čelakovskove, 864 fl. za honorar in tisk pesem in povest narodnih od L. Stura, ostali znesek od gori imenovanih 9308 fl. pa za druge manjše stroške. Število družbenikov je v letu 1853 bilo 1970.

* Večkrat kdo slovenskemu jeziku očita, da ta in una beseda ni čisto slovenska, ampak da je popačena po nemški. Kaj pa bo tak rekel, ako bere, kar naj prvi nemški jezikoslovec Grim govori v svojem delu o starinah nemškega prava (str. 644. II. izdanje), da nemška beseda „zaghaft“, „verzagt“ (staronemško „zöge“, „zage“), kar naznanja strašljivost, boječnost, je slavenske korenine, ker se nemški „der Hase“ v slavenskem jeziku zove: zajac, zajic, zec. — Ako je Grima ljubo tako, je nam tudi prav! (Neven.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Celja. Na jugo-izhodnem kraji celjskega mesta, ob levem bregu Savine, stermi v nebo visok in gojzdat hrib, verh kterega nahajajo se veličanske razvaline nekdanjega stolnega gradú pokneženih celjskih grofov. Prostrani ostanjki debelega zidovja pričajo, da svoje dni bilo je tu obširno in veliko poslopje. O dōbi celjskih oblastnikov strahovita celi deželi je ta gradina še dan današnji zares veličanska, če prav je že mnogo stoletij nad njo se bilo odvalilo, ter prizadevala si človeška in viharjeva sila razrušiti popolnoma ostanjke njene. Na izhodnem kraji molí v oblake čveterovoglat terdnozidan stolp, tako zvani Miroslavov stolp; gradišče obdaja pa dvojnato debelo ozidje, se vé da napol poderto, med kterim in okoli kterega različno germovje bohotno raste, ter nebrojno vejičje poganja. Vsred je veliko dvorišče, kjer tudi košato drevje se prostira in so svoje dni menda celjski knezi in njih oprodi borili ali vadili se v vitežkih igrah. Od tod minulo je 400 let; odumerli in poginili so mogočni grofje in ošabne grofinje; gradjan in gradjanka sta zdaj čuk in sova; razpadeno zidovje objemajo stoterne roke zelenega beršljana, in v stoječi beli stolp vpirajo se polnočni vetrovi.

Iz lín tega gradišča vidi se deleč okoli po celjski in savinski dolini. Pred seboj, globoko na podnožji hriba, imamo prijetno Celje, memo kterega teče bistra Savina kot širok srebern trak; poleg nju je krasni kolodvor, je železnica, po kteri derdrajo gromoviti hlaponi in dolge rajde vozov; krog in krog so pristave, lepi tergi in čedne vasi, blišeci potoki, tamni gojzdiči in prisojne gorice, polja in rodovitne planjave. Dalji razgled overajo pak visoke gore in nebotični verhovi: proti severju namreč široko Pohorje, ob izhodu rogačka gora in košati Boč, v zapadu Plešivec in sočbinske planine, na jugu gerbava Vipota, dolgoherbtni Malič in sosed njegov, šiljati Goznik.

Okó se ne nagleda, serce se ne nasiti prekrasnega vida. Zatorej potujejo tudi domači sprehajavci in ptuji popotniki radi na ta hrib, ogledavat ostanke nekdanjega junštva, pa radovat se tudi lepote te rajske okolice.

Do najnovejših dní popotniki pa tukaj niso družega imeli, ko ravno popisane razvaline in krasni pogled v spodnjo dolino; za okrepčanje vtrudenih ali žejuh ljudi ni bilo nič kaj poskerbljeno. Kar si je domislil verli mestjan, gosp. Č., blizo teh podertin majhino okrepčališče (Restauration) osnovati, da bi obiskovavci starega grada, ko so nagledali se zanimivih stvari, ter odpočivajo, tudi kaj dobivali, kar bi njih vpehane ude okrepilo in poživilo. Po dovoljenji tedaj slavni štajarskih stališč, kterih lastnina je zdaj staroceljski grad, osnoval je gosp. Č. napravo, po kteri